

ՊԼՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ը լեռնաբան :

Այս տարի յուլիսի 4ին վախճանեցաւ Ը աթոպրիան գաղղիացին , որ բոլոր Լբրոպայի ու նաև բոլոր աշխարհիս գիտուններուն ծանօթ էր և ամենուն առջևն ալ իրաւամբ մեծ պատիւ ունէր : Ծնած էր 1769ին . և իր ութսունայ հասակին պատմութիւնը գրեթէ բովանդակ հիւսուած է Վաղղիոյ քաղաքական ու մատենագրական պատմութեանը հետ : Իր վառվռուն ու ճարտասան գրուածքներովն ու խօսքածքներովը , վսեմ իմաստներովը , անկեղծ արդարաւորութեամբը , անընկճելի ու աներկիւղ աստուածապաշտութեամբը Վաղղիոյ թագաւորութեանը սիւն և ամրութիւն եղաւ տասնութեց տարի : Ընկէց առաջ Լբփոլէոնի պէս թագաւորին անտեղի պահանջանացը դէմայն պէս վարուեցաւ որ Լբփոլէոն կը պատկառէր ու նաև կը վախնար իրմէ :

Ընտանական ծնողաց որդի ըլլալով իր վիճակին համեմատ լաւ կրթութիւն առեր էր պզտիկուց . անով քսան տարուան հազիւ եղեր էր երբոր սկսաւ քանի մը բանաստեղծական գրուածքներով անուն հանել : Վաղղիոյ մեծ խռովութեան ատենը 1789ին թողուց ելաւ հայրենիքէն ու դէպ 'ի Լմերիկա ճամբորդութիւն մը ըրաւ : Հոն Լիակարա գետին ջրվեժը տեսնելու գնացած ատենը՝ երբոր սանդուխով մը վար փջնալու վրայ էր՝ սանդուխը կտորեցաւ ու ինքը ընկաւ , մէկ թեւը կտորեցաւ . և թէպէտ շուտով բժշկուեցաւ , բայց այնպիսի մահուան վտանգէն անկարծելի կերպով ազատիլը աղէկ սանձ մը եղաւ իր երիտասարդական համարձակութիւններուն :

Հայրենեացը և ազգին սիրոյն համար 1792ին դարձաւ Վաղղիա . բայց հարկ եղաւ որ քիչ ատենէն նորէն փախչի երթայ Լնգղիա . ան ճամբորդութեանը մէջ այնչափ աղբրտցաւ որ ինչ

շուան հաց մուրալու կարօտ եղաւ : Արտին արիութիւնը չէր թողուր իրեն որ յուսահատի . բայց իրեն մեծ դժբաղդութիւնն ան էր որ խեղճութեանը ատեն կրօնի միութարութիւններէն ալ զուրկ էր : Այսին զի երիտասարդական տաքութեամբ ինչուան ան ատենները նոյն դարուն սուտ փիլիսոփայից մոլորութիւններովը տողորուած , ու կէս մը անհաւատի պէս էր : Բայց 1798ին , երբոր լսեց թէ իր բարեպաշտ մայրը մեռնելու ատեն ցաւազին սրտով խընդրեր է Լստուծմէ որ իր պանդուխտ որդւոյն դարձ տայ , զղջումի եկաւ , վարքը փոխեց , բարեպաշտութիւնը իրեն պարծանք սեպեց , ու անկէջ ետքը ինչուան մահը հաւատոյ և եկեղեցւոյ պաշտպան ու ախոյեան եղաւ իր գրուածքներովն ու վարքովը այնպիսի ժամանակ՝ որ գրեթէ բոլոր Վաղղիոյ մէջ անհաւատութիւնը տիրած էր :

Դարձաւ Ը աթոպրիան Վաղղիա 1800ին , շատ իմաստուն ու գրագէտ մարդկանց հետ բարեկամացաւ , և իր գրուածքներովը՝ որոնց գլխաւորներն էին Ոգի արիւննեղութեան , Ունե , Լեռնա և այլն , շատ մեծ անուն հանեց ոչ միայն Վաղղիա , այլ և Ընգղիոյ մէջ :

Ը աթոպրիանին թէ քաղաքական և թէ մատենագրական պատմութիւնը ամբողջ մեծահատոր գրքի մը նիւթ է , ևս առաւել երկայն կ'ըլլայ իր բազմութիւ գրուածքներուն յիշատակութիւնը : Ը այժմ մենք գոհ ըլլանք այսչափս ըսելով թէ Ը աթոպրիան իր նոր ու գեղեցիկ ոճովը՝ սեպուեցաւ հայրայժմու մատենագրութեան Վաղղիացւոյ՝ գէթ ինչուան աս վերջի տարիներս : Իսկ քաղաքական կարծեաց կողմանէ Պուրպոնեան ցեղի թագաւորնեւրուն իրաւանցը պաշտպան ու անոնց կուսակից էր . անոր համար քանի որ ան ցեղը թագաւորութենէն զրկուեցաւ՝ ինքն ալ ամէն տեսակ մեծամեծ պաշտօններէն հրաժարած ու մէկգի քաջուած հանգիստ կ'ապրէր , ամենուն պատկառելի և ամենուն սիրելի :